

ΘΕΑΤΡΟΝ

Θέατρον Συντάγματος: Ὁ «*Αρχιτέκτων Μάρθας*» δράμα εἰς πράξεις τρεῖς, ὑπὸ Παύλου Νιρβάνου.

Εἰς πράξεις τρεῖς. Ἄλλ' αἱ δύο πρῶται, σκηρικῶς, θεατρικῶς, εἶνε περιτταί. Ἡ τρίτη πράξις εἶνε ὀλόκληρον τὸ δράμα, καὶ εἰς αὐτὴν μόνον θὰ περιορισθῶ. Ὅ,τι συνέβη εἰς τὰς ἄλλας, τὸ μανθάνομεν, τὸ ἀκούομεν ἢ τὸ μαντεύομεν. Καὶ ἂν συνέβη τίποτε, τὸ ὁποῖον δὲν λέγεται εἰς τὴν τρίτην, αὐτὸ εἰς τὸ δράμα δὲν χρησιμεύει καθόλου. Καὶ εἶνε περιττὸν νὰ τὸ γνωρίζωμεν. Θάντιτάξην κανεῖς: δύο ὀλόκληροι πράξεις, γραμμῆναι ἀπὸ τὸν Νιρβάνου, δὲν εἶνε κρῖμα νὰ σβυσθοῦν; Δὲν λέγω ὄχι. Μία-μία, αἱ πράξεις εἶνε ὠραῖαι καὶ ἔχουν ὠραίας σκηνάς. Ἄλλ' εἰς τὸν ὄργανισμὸν, πὸν λέγεται δράμα, τίποτε δὲν εἶνε ὠραῖον, ἂν δὲν εἶνε καὶ ἀπολύτως ἀναγκαῖον.

Ἀνοίγει λοιπὸν ἡ αὐλαία εἰς τὴν τρίτην πράξιν καὶ παρουσιάζεται ὁ ἀρχιτέκτων Μάρθας. Εἶνε ἡ ἐπέτειος τοῦ γάμου του. Ἄλλ' ἡ ἐορτάσιμος ἡμέρα ἐγκαινιάζεται μὲ μίαν συμφορὰν. Ἐνα γράμμα ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴν φθάνει εἰς τὸ νησάκι τῶν Σποράδων, εἰς τὸ ἐρημητήριον τοῦ καλλιτέχνου, τὸ ὁποῖον ἀπὸ ἑνὸς ἔτους εἶνε ἡ ἐρωτικὴ του φωλεά. Ὁ Μάρθας εἶχε στείλει εἰς κάποιον ἀρχιτεκτονικὸν διαγωνισμὸν ἕνα σχέδιον, διὰ τὸ ὁποῖον εἶχεν ἐργασθῆ ἐπὶ ἔτη ὀλοψύχως, καὶ ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐπερίμενε δόξαν καὶ πλοῦτον. Καὶ σήμερον τοῦ ἀναγγέλλουν ὅτι ὁ διαγωνισμὸς ἐματαιώθη. . . Ἀλλὰ τὴν συμφορὰν αὐτὴν θὰ τὴν ἀποκρύψῃ ἀπὸ τὴν Μίναν, τὴν νεορὰν του σύζυγον, — ἕνα εὐαίσθητον καὶ ὑπερρομαντικὸν πλάσμα, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀγαπήσει καὶ ἀπαγάγει ἀπὸ τὸ Φάληρον, ἀκριβῶς καθ' ἣν στιγμὴν ἡ πατρικὴ στέγη, ἐτοιμόρροπος, ἐκινδύνευε νὰ πέσῃ καὶ νὰ τὸ συντριψῇ. Διότι ὁ ἀπὸστρατος συνταγματάρχης Βάρδας, ὁ πατὴρ τῆς Μίννας, εἶχε κατασπαταλήσει τὴν περιουσίαν του, καὶ ἡ

ἐν Φαλήρω οἰκία, τὸ τελευταῖον λείψανον, ἐπρόκειτο νὰ πωληθῆ. Ἡ Μίνα δὲν τὸ ἤξευρε· καὶ ἀνύποπτον, ἀρνούμενον τοῦ πατρὸς της νὰ τὴν δώσῃ εἰς ἓνα πτωχὸν καλλιτέχνην, ὁ Μάρθας τὴν ἀπάγει, διὰ νὰ μὴ τὸ μάθῃ ποτέ.

Καὶ ἰδοὺ ἡ Μίνα. Τί φαιδρὰ καὶ τί εὐτυχὴς ποῦ ἐμφανίζεται, μὲ τὴν ἀγκαλίδα τῶν ἀνθέων, τὰ ὅποια εἶχε δρῦσει ἀπὸ τὸν κήπον τῆς μικρᾶς ἐπαύλεως, διὰ τὴν ἐορτὴν τῶν! Φλυαρεῖ, γελᾷ, τραγουδεῖ καὶ ἀνθοστολιζει τὸ δωματίον. Ὁ Μάρθας καὶ ὁ θεῖος Λουκάς, — ἀδελφὸς τῆς μητρὸς της, ἓνας ἀγαθότατος τρελὸς, ὁ ὁποῖος ὄνειρευεται ἑκατομμύρια ἀπὸ ὑδραυλικὰς ἐπιχειρήσεις, καὶ πρὸς τὸ παρὸν ἐφησυχάζει εἰς τὸ νησάκι, ἀκολουθήσας τὴν ἀνεψιάν του, — τὴν καμαρώνουν. Ποῖος βέβηλος θὰ κατέστρεφε τέτοιαν εὐτυχίαν, ὡς πηνοῦ μεθυσμένου, μὲ μίαν κακὴν εἴδησιν; Ὁ Μάρθας δὲν τῆς λέγει τίποτε. Φαίνεται καὶ αὐτὸς μαζί της φαιδρὸς, τόσο πού δὲν ἤξευρες ἂν τὸ προσποιῆται ἢ ἂν γίνεται τῶντι. λησιμονῶν τὴν συμφοράν. Καὶ ὅταν ἐρχονται οἱ χωρικοὶ μὲ τὰ λαλούμενα νὰ εὐχηθοῦν τὸ ἀγαπητὸν ἀνδρόγγυον, οἱ ἀφεντὰδες τοὺς ὑποδέχονται μὲ παροξυσμὸν χαρᾶς, εἰς τὸν ὁποῖον καὶ αὐτὸς ὁ Μάρθας εἶνε ἕτοιμος νὰ χορεύσῃ.

Καὶ τώρα; Τί θὰ γίνῃ ὁ Μάρθας χωρὶς ὄνειρον καὶ χωρὶς ἐλπίδα: "Ἐως πότε θὰ προσποιῆται; — Ἡ Μοῖρα τὸν ἐλυπήθη καὶ τοῦ στέλλει μίαν ἄλλην ἀγγελίαν. Μετ' ὀλίγον φθάνει ὁ στρατιώτης ἐνὸς ἀξιωματικοῦ, κομιστῆς ἐπιστολῆς ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, ἡ ὁποία καθυστέρησε. Γράφει βιαστικὰ ὁ γέρω-Βάρδας, — ὁ πατέρας τῆς Μίνας, ὁ ὁποῖος ἐκάμφθη πλέον, ἐσυγχώρησε καὶ εἶνε ἕτοιμος νὰ ἔλθῃ νὰ μείνῃ μὲ τὰ παιδιὰ του. — Καὶ ἀναγγέλλει ὅτι, δι' ἓν λησιμονημὸν μεταλλεῖον του εἰς τὴν Σκῦρον, πρόκειται ἐντὸς ὀλίγου νὰ πάρῃ ἓν ἑκατομμύριον!

Τρελὸς ἀπὸ τὴν χαρὰν τοῦ ὁ Μάρθας, κράζει ἀμέσως τὴν Μίναν, ἡ ὁποία ἦτο ἔξω μὲ τοὺς χωρικοὺς, καὶ τῆς ἀναγγέλλει τὴν μεγάλην εὐτυχίαν. Τί καλά! Τώρα θὰ εἶνε πλούσιοι, καὶ ἡ Μίνα θάποκτῆσῃ τὸ κότερον, τὸ ὁποῖον τόσα χρόνια εἶνε τὸ ὄνειρόν της. Ὁ Μάρθας δὲν ἔχει καμμίαν δυσκολίαν νὰ τῆς τὸ ὑποσχεθῆ, καὶ ἀπὸ τὴν χαρὰν τῆς ἡ Μίνα χαρίζεται εἰς τὴν πιστὴν τῆς ὑπηρετίαν, — ἐκείνην πού τὴν εἶχε βοηθήσει εἰς τὴν ἀπαγωγὴν καὶ ἀκολουθήσει ἀπὸ τὸ Φάληρον, — τὰς τρεῖς μετοχὰς πού τοὺς ἔμεναν...

Ἄλλ' ἡ ἡμέρα εἶνε περιπετειώδης. Μετὰ τὸν ἀγγελὸν τῆς εὐτυχίας, ἰδοὺ ἄλλος ἀγγελος — αὐτὸς συμφορᾶς. Ὁ φίλος τοῦ Μάρθα, — ἓνας ποιητῆς, ὁ ὁποῖος ἐπεξοποιήθη μετὰ διαμονὴν ἐνὸς ἔτους εἰς τὴν Ἀγγλίαν, — φθάνει εἰς τὸ νησάκι καὶ ζητεῖ τὸν ἴδιον. Ἡ Μίνα εἶνε πάλιν ἔξω μὲ τοὺς χωρικοὺς. Ὁ Μάρθας τὸν ὑποδέχεται μόνος καὶ μανθάνει κάτι τρομερόν: Ὁ γέρω Βάρδας ἀπέθανε! Ὁ φίλος του ἦλθε νὰ τὸ ἀναγγεῖλῃ αὐτοπροσώπως, ἀπὸ φόβον μήπως, ἂν ἔγραφε ἐπιστολήν, ἦθελε πέσει εἰς τὰ χέρια τῆς Μίνας. Καὶ ἡ Μίνα ἔπρεπε βέβαια νὰ τὸ μάθῃ μὲ τρόπον καὶ μὲ καιρὸν...

— Ἡ Μίνα; ἀνακράζει ἑξαλλὸς ὁ Μάρθας. Ποτέ! — Ὅχι. Ἡ Μίνα δὲν θὰ μάθῃ τὸν θάνατον τοῦ πατέρα της, οὔτε σήμερα οὔτε καμμίαν ἄλλην ἡμέραν... Εἶχε νὰ τὸν ἰδῆ ἀπὸ τὴν ἡμέραν τῆς ἀπαγωγῆς της. Τὸν εἶχε λησπῆσει, τὸν εἶχεν ἐγκαταλείψει. Καὶ ἂν ἐμάνθανε τὸν θάνατόν του, ποῖος θὰ τῆς ἔβγαζε τὴν ἰδέαν ὅτι δὲν τὸν ἐσκότωσεν αὐτῆ; Καὶ ποῖα εὐτυχία θὰ ἦτο ἰκανὴ νὰ τῆς κατασιγάσῃ τὴν αἰωνίαν αὐτὴν τύψιν; — Τί δυστυχία! συλλογίζεται ὁ Μάρθας, ἀποφασισμένως νὰ προσποιηθῆ μέχρι τέλους. Τοῦλάχιστον μὰς μένει μία παρηγορία...

Ἐννοεῖ τὸν πλοῦτον, τὸ μεταλλεῖον, τὸ ἑκατομμύριον... Ἄλλ' ὁ φίλος του, αὐτὸς δὲν ἐννοεῖ τίποτε. Καὶ ὅταν ὁ Μάρθας τοῦ δείχνῃ τὴν ἐπιστολήν πού ἔλαβε πρὸ ὀλίγου, ὁ ἀγγελος τῆς συμφορᾶς τοῦ δίδει καὶ τὸ τελευταῖον κτῆμα:

Μὰ πῶς, δὲν τὸ ἤξευρε λοιπὸν ὁ Μάρθας; ὁ δυστυχὴς γέρω-Βάρδας εἶχε καταληφθῆ τελευταίως ἀπὸ προϋοσάν παραλυσίαν, καὶ τὸ μεταλλεῖον ἦτο ἄπλοῦν παραλήρημα... Τὸ ἑκατομμύριον, πού ἦλθε πρῶτ-πρῶτὶ νὰ τοὺς χαροποιήσῃ εἰς τὴν ἐπέτειον τοῦ γάμου του, ἦτο μία σκληρὰ εἰρωνεία τῆς Μοῖρας!

Ὁ Μάρθας εἶνε πλέον πτώμα. Ἡ δυστυχία — τὸ φαντάζεται τοῦλάχιστον, ξετρελαμένος ἀπὸ τάλλεπάλληλα κτυπήματα, — τὸν ἐπολιόρησεν ἀπὸ παντοῦ. Ὅλοι αἱ θύραι τοῦ ἐκλείσθησαν ἀπὸ παντοῦ. Ὁ Μάρθας εἶνε πλέον πτώμα. Ἡ δυστυχία — τὸ φαντάζεται τοῦλάχιστον, ξετρελαμένος ἀπὸ τάλλεπάλληλα κτυπήματα, — τὸν ἐπολιόρησεν ἀπὸ παντοῦ. Ὅλοι αἱ θύραι τοῦ ἐκλείσθησαν ἀπὸ παντοῦ. Ὁ Μάρθας εἶνε πλέον πτώμα. Ἡ δυστυχία — τὸ φαντάζεται τοῦλάχιστον, ξετρελαμένος ἀπὸ τάλλεπάλληλα κτυπήματα, — τὸν ἐπολιόρησεν ἀπὸ παντοῦ. Ὅλοι αἱ θύραι τοῦ ἐκλείσθησαν ἀπὸ παντοῦ.

Διότι, ἔως πότε εἴμπορεῖ νὰ κρύπῃ τόσα δεινὰ ἀπὸ τὴν Μίναν; Μοιραίως θὰ ἤρχεται ἡ ἡμέρα — καὶ πολὺ γρήγορα — πού θὰ τὴν ἔβλεπεν ἐμπρὸς του θλιμμένην, δυστυχισμένην, συντετριμμένην, δακρυσμένην, ἄσχημον. Εἰς τὴν ἀντίληψιν τοῦ Μάρθα, ὁ ὁποῖος φαίνεται ὠραιόμανθης, ὁ πόνος εἶνε κατὰ ἄσχημον. Δὲν ἐννοεῖ νὰ βλέπῃ ἐμπρὸς του πονοῦντας. Θέλει νὰ σώξῃ τὴν εὐτυχίαν καὶ τὴν ὠραιότητα. Καὶ ὅταν δὲν εἴμπορῇ μὲ τὴν ἀλήθειαν, καταφεύγει εἰς τὸ ψεῦδος. Κατὰ κανόνα, κατὰ σύστημα, κρύπτει ἀπὸ τοὺς ἰδιόκους του ὅλας τὰς συμφορὰς. Αὐτὸ ἔκαμε μὲ τὴν μητέρα του, ὅταν ἀπέθανεν ἓνας υἱὸς της πολεμῶν εἰς τὴν Κρήτην: ἡ γραῖα δὲν τὸ ἔμαθε ποτέ καὶ ἐξεψύχησεν εὐχομένη τὸν ἀπόντα. Αὐτὸ ἔκαμε μὲ τὸν πατέρα του, ὅταν τὸν ἀπῆλπισαν οἱ ἰατροὶ: ὁ γέρον δὲν τὸ ἔμαθε ποτέ, καὶ ἐξεψύχησεν μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι ἐντὸς ὀλίγου θὰ ἐγίνετο καλά. Αὐτὸ ἔκαμε ἔξ ἀρχῆς καὶ μὲ τὴν Μίναν: Τῆς ἐκρυπτεν ὅτι ἠμποροῦσε νὰ θολώσῃ τὴν εὐτυχίαν της καὶ τὴν εὐμορφίαν της ἀπὸ τὰ μικρότερα ὡς τὰ μεγαλύτερα. Ἀλλὰ τώρα, τὰ δυστηχήματα ἦσαν τόσοσὺν δυσκολόκρυπτα, ὥστε διὰ νὰ μὴ τὰ μάθῃ ποτέ, ἔπρεπε νὰ τὴν παρασῶρῃ μαζί του εἰς ἓνα ὠραῖον καὶ σωτήριο θάνατον. Ἡ Μίνα τὴν ἡμέραν ἐκείνην, πιστεύουσα εἰς τὸ ἑκατομμύριον καὶ περιμένουσα τὸν πατέρα της καὶ τὸ κότερον, ἦτο πανευτυχὴς. Ἐπλεεν εἰς ἓνα ὄνειρον εὐτυχίας, ἀπὸ τὸ ὁποῖον — ἐφρόνει ὁ Μάρθας, — κανεὶς δὲν εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ τὴν ἐξυπνήσῃ. Καὶ ἂν ἀπέθνησκεν εἰς τὸν γλυκύν της ὕπνον, δὲν θὰ ἦτο αἰωνίως εὐτυχῆς;

Ὁ Μάρθας τὸ ἀπεφάσισεν. Ἡ παρηγορία τοῦ ἀγαθοῦ θείου Λουκά, ὁ ὁποῖος τὴν στιγμὴν ἐκείνην τῆς ἀπελπισίας, ἔρχεται νὰ τοῦ ὑποσχεθῆ τὸ ἑκατομμύριόν του, — ἔνοια σας! ἐγὼ θὰ σᾶς σώσω! εἰς ἐμὲ στηρίχθητε! — ἡ τελευταία αὐτῆ εἰρωνεία, δὲν εἶνε βέβαια ἰκανὴ νὰ τὸν μεταπειθῇ... Ὅταν ἔρχεται πάλιν ἡ Μίνα, ὁ φίλος τῶν ἀναγκάζεται νὰ τὴν διαβεβαιώσῃ ὅτι ὁ πατέρας της εἶνε καλά, ὅτι ἔρχεται γρήγορα, καὶ... ἀπὸ τὴν ἀμηχανίαν του νὰ τραπῆ εἰς φυγὴν. Τὸ ἀνδρόγγυον μένει μόνον. Οἱ χωρικοὶ ἔξω φαγοποτοῦν καὶ ἀλαλάζουν. Ὁ Μάρθας, μὲ τὸ ὑπόλοιπον τῆς σαμπάνιας, τὴν ὁποίαν ἄνοιξαν διὰ τὸν φίλον των, μετᾷ τὴν Μίναν, μετᾷ καὶ αὐτὸς... Τὴν βάζει νὰ τοῦ παίξῃ εἰς τὸ πύνον τὸ ἀγαπημένον των κομμάτι καὶ νὰ κάμουν τοὺς ἐρωτευμένους... Ἐπειτα τῆς λέγει ψεύματα, ὅτι εἶχε παραγγεῖλει τὸ κότερον εἰς τὴν Ἀγγλίαν — τῆς τὸ ἐκρυπτεν ὡς τώρα διὰ νὰ τῆς κάμῃ ἐκπληξιν, — καὶ ὅτι τώρα νά, ἔρχεται εἰς τὸ νησάκι... Καὶ τῆς προτείνει νὰ ὑπάγουν ἀμέσως μὲ τὴν βάρκαν, διὰ νὰ τὸ προϋπαντήσουν...

Ἡ Μίνα μεθυσμένη ἀπὸ τὴν χαρὰν καὶ ἀπὸ τὴν σαμπάνιαν, δέχεται. Ἀδιάφορον ἂν ἐσηκώθῃ ἀέρας, σιροκάδα δυνατὴ... Ποῖος θὰ εἶνε 'στὸ τιμὸν;... Ἄλλως τε ἡ θάλασσα εἶνε ἡ μανία τῆς Μίνας. Ποτέ ἢ ὀρμητῆς δὲν τοὺς ἐτρόμαξε, καὶ πολλάκις ἐβγήκαν οἱ δύο τους μὲ τὸ πανί, καὶ μὲ χειρότερον ἀκόμη καιρὸν... Ἐμπρός!

Καὶ φεύγουν, ἐνῶ ὁ ἄνεμος μυκάται. Εἰς τὴν σκηνὴν μένουν ἡ ὑπηρετίρια, ὁ θεῖος Λουκάς, καὶ ὁ φίλος τοῦ Μάρθα, ὁ ὁποῖος μίαν στιγμὴν

ἐπιστρέφει. Καὶ ἀπὸ τὸ παράθυρον, ὅπως εἰς τὸ Ρό-
σμερσχολμ τοῦ Ἰψεν, παρακολουθοῦν με φρίκην καὶ
με ἀγωνίαν τὸ θαλάσσιον δράμα: Ὁ Μάρθας καὶ ἡ
Μίνα ἐμβαίνουν εἰς τὴν βάρκαν, ἀνοίγουν τὸ πανί
καὶ ξεκινοῦν... Ἀλλὰ κραυγαὶ τρόμου ἀκούονται ἀπὸ
τὴν παράλιαν: Ὁ Μάρθας κάμνει στραβοτιμονιές!...
πηγαίνει ἐπάνω ἔστων καιρό!.. Τρέλα!.. Θὰ χαθοῦν,
καλέ, θὰ πνιγοῦν!.. Νά, ἡ βάρκα ἀναποδογυρισθῆκε!..
Δὲν φαίνεται πλέον τίποτε! . Πάει!

Καὶ ὅπως εἰς τὸ Ρόσμερσχολμ, ἡ ὑπερήτρια πίπτει
θρηνοῦσα γοερώς τὴν ἀγαπημένην τῆς κυρίαν. Αὐλαία.

Ἡ εὐτυχὴς σύμπτωσις, ὅτι εἰς τὸ ἴδιον αὐτὸ τεῦχος
τῶν «Παναθηναίων» δημοσιεύω ἕνα χαρακτηρισμὸν
τοῦ Νιρβάνα καὶ τοῦ ἔργου του, με ἀπαλλάσσει τοῦ
κόπου νὰ κρίνω διὰ μακρῶν τὸν «Ἀρχιτέκτονα Μάρ-
θαν». Δύο λέξεις θὰ ἦσαν τώρα πλέον ἀρκεταί: Ὁ
«Ἀρχιτέκτων Μάρθα» εἶνε τὸ νιρβανικώτερον ἔργον
τοῦ Νιρβάνα.

Ὡς βλέπετε καὶ ἀπὸ τὴν ὑπόθεσιν, τὸ δράμα αὐτό,
— ἀφίνω κατὰ μέρος τὴν σκηνακὴν του ἀτεχνίαν καὶ
τὰς δύο περιττὰς του πράξεις, — δὲν ἀντέχει εἰς κανε-
νὸς εἶδους ἀνάλυσιν. Ὅπως νὰ τὸ πάρετε, ὅπως νὰ τὸ
ἐξετάσετε, λογικῶς θὰ τὸ εὔρετε κατασκευάσμα ἐν-
τελῶς ἀυθαίρετον, τοῦ ὁποίου σκοπὸς εἶνε νὰ μᾶς
καταστήσῃ πρὸς στιγμὴν πιστευτὴν καὶ δικαιολογημέ-
νην τὴν ὑπέροχον σκηνακὴν τῆς μέθης καὶ τοῦ ὠραίου
θανάτου. Νὰ μᾶς δώσῃ μίαν τραγικὴν ἐντύπωσιν, προ-
παρασκευαζομένην διὰ παντὸς τρόπου. Ἐξαφνα, ὁ Ἀρ-
χιτέκτων Μάρθας, ὁ ἥρωας, τὸ κύριον πρόσωπον, δὲν
εἶνε ἄνθρωπος ἀντιγραμμένος ἀπὸ τὴν ζωὴν. Τὸν ἔ-
πλασεν ὁ συγγραφεὺς ὅπως ἤθελε. Εἰς ὅλους τοὺς ἄλ-
λους, τὸ σύστημά του φαίνεται παράλογον, ἀνόητον,
παιδαριῶδες, καὶ τὰ δυστυχήματά του ἀσήμαντα καὶ
φαντασιώδη. Δὲν πείθει με κανένα τρόπον. Εὐρίσκει-
ται ἔξω ἀπὸ τὴν ζωὴν καὶ ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν, εἰς ἰδα-
νικὸν χώρον ὅπου με κόπον, διὰ τῆς βίας, τὸν κρα-
τεῖ ὁ συγγραφεὺς. Ἡ εἶνε ἕνας τρελός, ἕνας ἀσθε-
νής, κινῶν τὸν οἶκτον, ἀφοῦ προκαλέσῃ τὸν θαυμα-
σμόν. Ὁ δὲ θάνατός του, ὁ καταπληκτικός, ὄχι μόνον
ὡς ἀπόφασις δὲν εἶνε ποσῶς δικαιολογημένος, ἀλλ'
ἴσως οὔτε ὡς ἐκτέλεσις. Διότι, πῶς εἶνε δυνατόν νὰ
ὑποθέσῃ κανεὶς, ὅτι δὲν θὰ ἐρρίπτοντο ἀμέσως δέκα
ἄνθρωποι εἰς τὴν θάλασσαν νὰ σώσουν τοὺς πνιγομέ-
νους ὑπὸ τὰ ὄμματά των;

Ἄλλ' εἰς τὸ θέατρον, τὴν στιγμὴν τῆς ζωηρᾶς αὐτῆς
συγκινήσεως, κανεὶς δὲν συλλαμβάνει ὁμοίαν ἀπορίαν,
καὶ καθ' ὅλην ἐπίσης τὴν διάρκειαν τοῦ δράματος,
ἡ ὑπερβολὴ καὶ ἡ ἀπιθανότης παραβλέπονται. Ὁ
Νιρβάνας, καὶ ὄχι τὸ δράμα, κρατεῖ τοὺς θεατὰς ὑπὸ
τὴν γοητείαν του. Καὶ ἕνα ἔργον, τὸ ὁποῖον οἱ βέβη-
λοι, οἱ ψυχροὶ ἀνατόμοι, οἱ ἀσεβεῖς σχολιασταί, θὰ
τὸ εὐρίσκον ψεύτικον, κάμνει τὴν ἐντύπωσιν ἀλη-
θινοῦ.

Ἀλλὰ τὰ ἔργα τῆς Τέχνης, τὰ ποιήματα, δὲν κρί-
νονται μετὰ τὴν Ἀλγεβραν. Μία ἐξίσωσις εἴμπορεῖ νὰ
δίδῃ ἐξαγόμενον μηδέν· ἀλλ' ὑπάρχουν καὶ παράγον-
τες, οἱ ὁποῖοι δὲν παρίστανται μαθηματικῶς καὶ δὲν
χωροῦν εἰς καμμίαν ἐξίσωσιν. Ποῖος εἴμπορεῖ νὰ ρη-
νῆθῃ ὅτι ὁ Μάρθας αὐτός, ὁ ὁποῖος ἀντιλαμβάνεται
ἔτσι τὴν ζωὴν, διότι ἔτσι τὸν ἔπλασεν ὁ συγγραφεὺς,
δὲν εἶνε ὠραῖος; Ἐπίτηδες σὰς διηγήθην τὴν ὑπό-
θεσιν διὰ μακρῶν. Καὶ ἂν δὲν εἶδατε εἰς τὸ θέατρον
τὸ ἔργον, — ἐρμηνεύομενον τελείως ἀπὸ τὸν κ. Βο-
νασέραν καὶ ἀπὸ τὴν Δα Κοτοπούλη, — εἶμαι βέ-
βαιος ὅτι σὰς ἤρесе καὶ σὰς συνεκίνησε. Αὐτὸ ἐπά-
θαμεν καὶ ἡμεῖς ὅλοι: ἐμαγεύθημεν. Ὁ «Ἀρχιτέκτων
Μάρθας» δὲν εἶνε ἕνα κομμάτι ζωῆς, πραγματικῆς
ἢ ἐξιδανικευμένης, ὀδηγοῦν πρὸς τὴν ζωὴν. Εἶνε κάτι
αὐθαίρετον καὶ συνθηματικόν. Ἀλλὰ ὠραῖον, πολὺ

ὠραῖον, ἀπὸ τὸ σχέδιον μέχρι τῆς τελευταίας λεπτο-
μερείας.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

Υ. Γ. Νέα ἔργα ἐδόθησαν τὰ ἑξῆς: Ἡ «Χίμαιρα»
τοῦ κ. Α. Νέη εἰς τὸ Ἀθήναιον. Οἱ «Βασιλεῖς ἐν
Ἐξορίᾳ» τοῦ κ. Δημητρακοπούλου εἰς τὸ θέατρον
τῆς Νεαπόλεως. Ἡ «Κασσιανή» τοῦ κ. Α. Κυριακοῦ
εἰς τὸ Σύνταγμα. Καὶ ὁ «Ἄνθρωπος τῆς Ἡμέρας»
τοῦ κ. Τ. Μωραϊτίνῃ εἰς τὴν Νέαν Σκηνήν. Διὰ με-
ρικὰ ἔξ αὐτῶν θὰ γράψωμεν εἰς τὸ προσεχές.

Γρ. Ξ.